

30 денари

Година II број 28 01.04.2006. цена 30 денари

Форум ПЛУС

www.forum.com.mk

ОПОЗИЦИЈА

ПРЕД ДОЖДОТ

ИСТОРИЧАРИ ОД БАЛКАНСКИТЕ ЗЕМЈИ, ОБЕДИНЕТЕ СЕ!

ЕДЕН ОД ГЛАВНИТЕ ГЕНЕРАТОРИ НА НЕДОВЕРБАТА ПОМЕЃУ НАРОДИТЕ НА ЈУГОИСТОЧНА ЕВРОПА Е ОБРАЗОВАНИЕТО ПО ПРЕДМЕТОТ ИСТОРИЈА. ЕДЕН РЕГИОНАЛЕН ПРОЕКТ НАС-ТОЈУВА ОВОЈ ГЕНЕРАТОР НА КРИЗИ ДА ГО ПРЕТВОРИ ВО АКУМУЛАТОР НА РАЗБИРАЊЕ

Пишува: ВЛАДИМИР ЈОВАНОВСКИ

Во согласност со нашата национална идеја, без оглед дали сме муслимани, православни или католици, ние Албанците во последните 30 столетија сме најдревниот народ на Европа; раса која е најмалку измешана од сите познати раси; раса која поради некој необјаснив и чудесен феномен, му одолеала на времето, кое често знае да биде деструктивно; раса која успеала да го сочува јазикот без да создаде литература или напредна цивилизација; и, што е најважно, која го одржала својот оригинален и карактеристичен тип, без притоа да биде означена како недруштвена - асоцијабилна". Со овие глорификаторски зборови водечкиот албански писател и државник во XIX век **Пашко Васа** го отсликал идентитетот на сопствениот народ. Овој национален деец, кој учествувал во италијанската револуција од 1848 г. и бил отомански генерал-гувернер на Либан, имал зацртано проекција да се бори не за независна албанска држава, туку за креирање албански вилает во рамките на турското царство, кое ќе ги обедини сите санџаци во кои се говорел албанскиот јазик. Извадокот што е цитиран е составен дел на нешто сосема ново, кога е во прашање историската литература на нашиве простори. Поместен е во поглавјето 3 *Национални идеологии* (отсек "самодефиниции") во работната тетратка број 2 со наслов "Нации и држави". А, сево ова е дел од еден голем истражувачки потфат под назив "Уче-

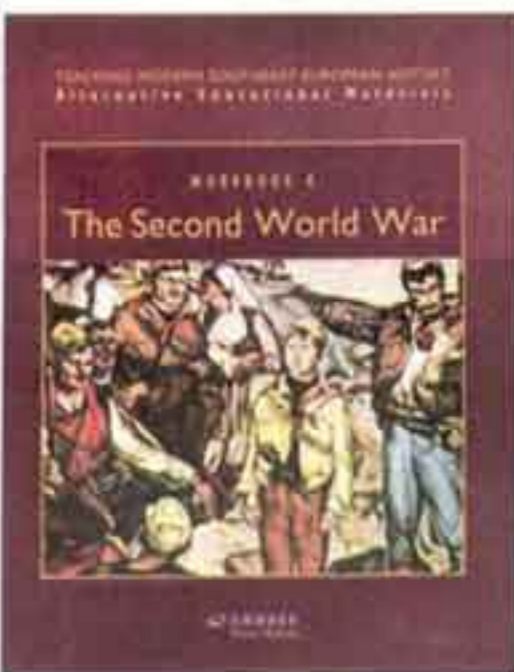
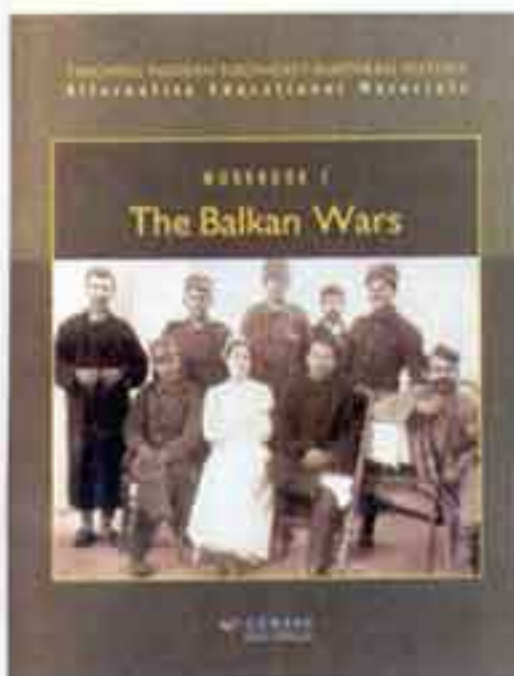
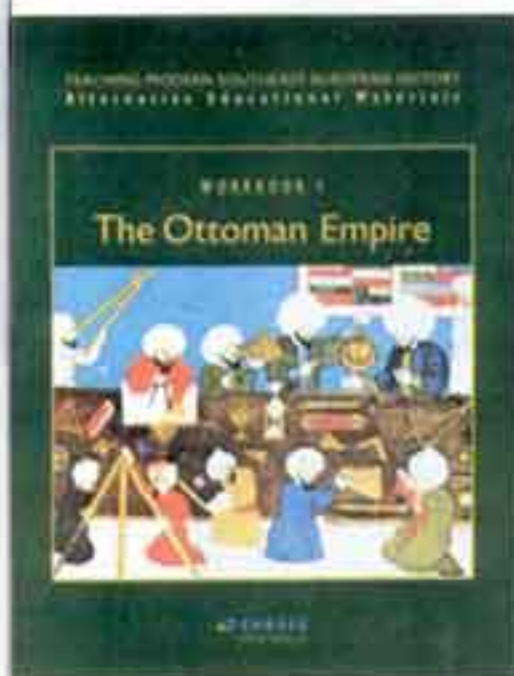
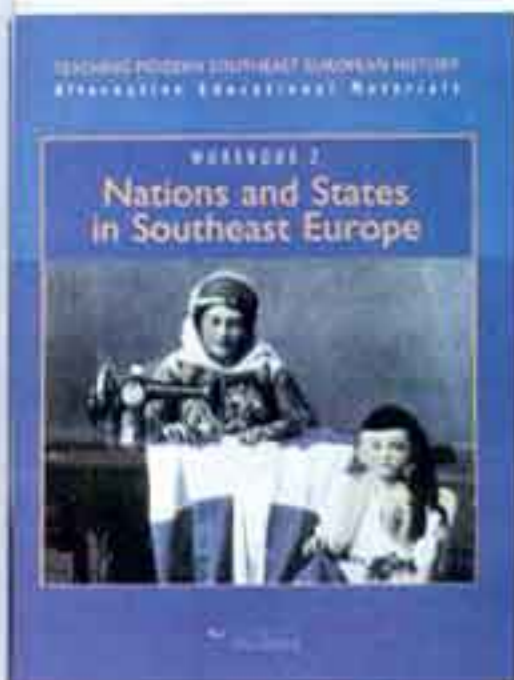
ње на модерната историја на Југоисточна Европа", што го води солунскиот Центар за демократија и помирување во ЈИЕ, а учествува и *Форум*.

ОД ТРИГЛАВ ДО АРАРАТ Криткувајќи ги колебањата околу идното проширување на Европската Унија кон земјите од бивша Југославија, комесарот **Оли Рен** во интервју за *Ројтерс* изјавил: "Таман успеавме да донесеме стабилност во најнестабилниот европски регион Западен Балкан и сега некои покажуваат колебања за приемот на овие земји во ЕУ". Балканот - ја западен, ја источен - бил и веројатно ќе биде најневралгично место на Стариот континент. За разлика од другите европски краишта, каде што големи народи живеат во стабилна рамнотежа на страв, *балканите* се начикани мноштво мали племиња кои како да се обземени со омразата еден кон друг. Словенците не ги сакаат Хрватите, Хрватите - Бошњаци, Бошњаци - Србите, Србите - Албанците, Албанците - Македонците, Македонците - Бугарите, Бугарите - Грците, а Грците не ги љубат ни Турците, ниту сите останати, со исклучок на Србите и, делумно, Романците (Власи). Општо прифатено становиште е дека еден од главните агенси за одржување на таа негативна состојба на духот е школската едукација, особено историското образование, каде што децата се учат да ја обојуваат сопствената нација и да ги презираат другите. Проектот "Учење на модерната историја на Југоисточна Европа" има за цел тоа да го промени и да промовира нешто што до пред некоја година

беше незамисливо: да се напише заеднички прифатлив учебник по историја за средното образование. Значи, не една историска книга за Балканот, какви што има доста, туку заеднички прифатлива читанка по историја која ќе биде признаена од страна на државните структури како градиво во воспитно-образовниот процес.

Во генералниот вовед на овој 4-томен труд, уредникот на серијата **Кристина Кулури** ги објаснува целите на проектот: "Ние предлагаме две главни промени - во историографскиот пристап и во образовниот пристап. Во однос на првото, сметаме дека националната историја што се предава во училиштата не треба да биде националистичка; потоа не смее да биде самодоволна, туку да се посматра како дел од европската и светска историја; конечно, историјата на секоја нација не смее да биде третирана како континуална, хомогена и хармонична. Во однос на вториот аспект, ние сметаме дека учениците треба да појдат 'отаде нацијата', да идентификуваат пошироки и потесни ентитети од етносот и во себе да осознаат различни идентитети, комплементарни меѓу себе", пишува Кулури во својот вовед.

ГРЧКА ХРВАТСКА За тоа во која фаза на реализација се наоѓа проектот, контактираме **Ненад Шебек**, првиот човек на солунската невладин организација Центар за демократија и помирување во ЈИЕ. Во одговорот до *Форум плус* тој вели: "Проектот е во фазата кога се отпечатени 4 историски читанки на ан-

глиски јазик: Отоманско царство, Создавање национални држави, Балкански војни и Втора светска војна. Овој контингент е наменет за публицитет и како основа за следните преводи на локалните јазици. Ги завршивме и отпечативме сите 4 книги на српски јазик и токму сега треба да почнеме со обука на наставниците, во соработка со српското Министерство за просвета. Отпечативме 2 од 4-те книги на грчки јазик, а вторите 2 ќе се појават кон крајот на летото. Баш сега работиме на собирање средства за превод и печатење на албански, на босански, на хрватски и на македонски јазик. Во тек е превод и на јапонски, што ќе биде комерцијално издание на еден јапонски издавач, различно од овие балканските, кои се делат бесплатно. Што се однесува до реакциите, повеќето се мошне позитивни, ама имавме и напади од страна на одделни етноцентрични историчари, на кои не им се допаѓа сево ова. Да речеме, во Хрватска еден историчар не нападна по принципот 'што тие Грци и западњаци нам ќе ни пишуваат историја'. А станува збор за книги кои ги пишуваа 60 историчари од сите земји на ЈИЕ и ниеден западњак", вели белграданецот Шебек. Во Македонија наместа се појавија зловни коментари во врска со користењето на кратенката ФИРОМ. Од друга страна, прогичкиот печат очекувано излезе

со афирмативни написи за проектот, исто онака како што ги благословува малтретирањата од страна на грчката Канцеларија за врски при издавањето визи за Македонците. Ние се обравивме кај министерот за образование **Азиз Положани**, како надлежна адреса за евентуалното одобрување на овој труд како учебно помагало. Во подолгата изјава за *Форум плус*, за која бевме замолени да ја пренесеме интегрално, Положани вели:

"Долго време, во овој процес на транзиции, преку разни форуми, на Македонија ѝ се препорачуваше да ги разгледа плановите и програмите по предметот историја, со цел да се надминат стереотипите и предрасудите кои минатите системи ги создадоа во РМ. Имајќи го предвид приоритетот на нашата земја за интеграции, за тој процес да биде олеснет и поефективен јасно е дека и ние треба да сме свесни за потребата од разгледување на минатото во *курукулумите*, за начинот на кој тоа беше поставено да не биде пречка за иднината. Од таа гледна точка, ние како земја со својата мултиетничка специфичност, пристапивме кон уредување на *курукулумите* по предметот историја, чиј резултат беа нови планови и програми за основно, а во тек е и конкурсот за гимназиско образование. Тоа што го направивме го цениме како успешен обид за зацртаната цел. Можеби не е идеален, но го цениме како значаен. Во овој контекст, и напорите на одредени асоцијации, фондови, креатори на регионални и интеграциони концепти, ги цениме како добредојдени и потребни како за подобрување на постојните веќе изменети *курукулуми*, така и за пошироко прифаќање на овие политики и во соседните земји. И овие четири книги, кои тематски обработуваат некои посензитивни фази на историјата во регионот, за кои мора да признаеме има разни вистини, ги цениме како добар придонес кон создавање и наметнување на едно поинакво, односно пообјективно разгледување теми коишто во националните истории на Балканот различно се толкуваат. Добро би било овие текстови да бидат на дофат, на располагање, како на историчарите, така и на наставниците, па и на другите фактори во образованието како еден од можните начини на создавање или приближување кон пообјективна историја на сите народи на Балканот. Би сакал да истакнам дека не се работи за тенденција за менување на историската вистина или, пак, за забранување на различните научни интерпретации на одредени состојби коишто ќе бидат и ќе останат предмет на научната мисла базирана на силата на аргументите. Се работи за еден начин на претставување на минатото што би овозможил градење на едно европско размислување во однос на третирањето на овие теми", вели министерот Положани.

ЦИНОТ ОД БУГАРИЈА Министерот негира дека тука постои тенден-

ција за менување на историската вистина, но се поставува прашањето: А, што е тоа историска вистина? Како ние може да знаеме што точно се случувало во минатото? Впрочем, ако не се менуваат некои догматски "вистини", тогаш зошто, воопшто, се потребни нови иницијативи, каква што е оваа? Во Македонија пре-прочитувањето на националната историја во балкански и европски контекст може да биде прилично болно. Не е исклучено токму затоа и досегашните учебници по историја да бидат такви какви што биле: некавалитетни - оти бегале од некои проблематични случувања и факти. На пример, пасусот што му претходи на цитатот од почетокот на текстот (оној на скадарецот Пашко Васа) звучи баеги вознемирувачки. Вели вака: "Да се биде Бугарин" е писмо од **Јордан Хаџи-константинов Џинот** до уредниците на медиумот *Цариградски вестник*: "Ако некој ме праша дали сум учен или Бугарин, јас директно ќе му одговорам: 'Јас сум Бугарин'. Бидејќи не е фер да се прави зло или предавство на моето словенско или бугарско потекло. Вистинскиот Бугарин не лаже, ниту е завидлив; или мрзлив или дволичен... Бугаринот е добар работник, тој сее, ора, тргува, се бие; се одликува со лојалност, гостопримливост, побожност, респект спрема својот цар... Поради сево ова, јас сум Бугарин, и поради моите благородни бугарски корени јас не можам, а да не бидам добар, да верувам, да се надевам и да љубам". Овие зборови на велешанецот Хаџи-константинов Џинот, еден од првите македонски новинари, се објавени во читанките на ЦДПЈИЕ - Солун. Како ваквите зборови, кои задираат во самите основи на македонскиот национален идентитет, ќе бидат примени во нашите училишни и научни средини? На овие прашања индиректен одговор може да се најде во изјавата што за нашиот весник ја даде др. **Ахмет Шериф** од Институтот за национална историја. Тој ни изјави: "Отпори веројатно ќе има, особено во средини како нашава. Овде историјата е поврзана со сензитивни прашања какво што е националниот идентитет. Факт е дека има некои недоистражени подрачја од минатото на македонскиот народ. Еден од таквите периоди е - да речеме - вакуумот од 900 години што постои меѓу времето на **Александар Македонски** и доселувањето на Словените. За разлика од тие словенски племиња, кои со себе донеле сопствен етноним (како Србите или Хрватите), македонските Словени го примиле името на територијата што ја населиле. И тоа генерира определени нејасноти. Меѓутоа, мора да се потенцира дека климата и луѓето кои сега се на чело на државните органи и на историските институции сега се подобри, така што токму со проекти како 'Teaching modern SEE history', ваквите непознаници можат коректно да се разрешат".